

Nota van toelichting (CONCEPT)

Algemeen deel

1. Inleiding

Met de Wet rechtspositie gesloten jeugdhulp wordt de rechtspositie van jeugdigen voor wie de kinderrechter een (voorwaardelijke) machtiging gesloten jeugdhulp heeft verleend, versterkt. Binnen deze doelstelling wordt in het bijzonder beoogd om binnen de gesloten accommodatie vrijheidsbeperking van jeugdigen zoveel mogelijk te voorkomen. Het nee, tenzij-beginsel staat daarbij centraal: alleen als er geen minder bezwarende alternatieven zijn, de maatregel evenredig is en redelijkerwijs te verwachten is dat de maatregel effectief is. Wanneer vrijheidsbeperkende maatregelen toch noodzakelijk blijken, is het uitgangspunt om deze zoveel mogelijk in duur te beperken. De afgelopen jaren heeft het terugdringen van de toepassing van vrijheidsbeperkende maatregelen in gesloten jeugdhulpaccommodaties meer aandacht gekregen. Er is daarnaast een groeiend inzicht dat een langdurig verblijf in een (gesloten) jeugdhulpaccommodatie niet goed is voor jeugdigen. Daarom is het streven om in 2030 zo dichtbij mogelijk te zijn bij het doel van nul gesloten plaatsingen.¹ Dit betekent dat er dan geen gesloten accommodaties meer zouden moeten zijn waarin alleen de machtiging gesloten jeugdhulp wordt uitgevoerd. Het betekent niet dat er dan geen vrijheidsbeperkende maatregelen meer toegepast worden. Dat zal soms nodig blijven uit oogpunt van bescherming en veiligheid voor jeugdigen die dat nodig hebben om passende zorg te krijgen. Met de Wet rechtspositie gesloten jeugdhulp zijn in de Jeugdwet meer en strengere voorwaarden gesteld aan het toepassen van vrijheidsbeperkende maatregelen dan voorheen het geval was. Hiermee wordt de toepassing van deze maatregelen naar verwachting teruggedrongen. Dit besluit stelt nadere regels over de toepassing van vrijheidsbeperkende maatregelen indien een jeugdhulpaanbieder toch moet overgaan tot het toepassen van een vrijheidsbeperkende maatregel en over het borgen van de fysieke en sociale veiligheid van jeugdigen en jeugdhulpverleners in de gesloten jeugdhulp. De grondslagen voor dit besluit zijn gelegen in de artikelen 6.2.1, 6.2.6, 6.3.1.2, 6.3.2.2 en 6.5.1 van de Jeugdwet. Bij algemene maatregel van bestuur kunnen nadere regels worden gesteld ten aanzien van de veiligheid binnen de gesloten jeugdhulp en de wijze waarop voorwaarden waaronder vrijheidsbeperkende maatregelen mogen worden toegepast. Tevens worden nadere regels opgenomen over de ruimten waar een jeugdige tijdelijk alleen in verblijft en over de wijze waarop contact wordt onderhouden met die jeugdige tijdens het verblijf in die ruimten. Ten slotte moeten op grond van artikel 6.5.1, tweede lid, van de Jeugdwet nadere regels worden gesteld met betrekking tot het klachtrecht bij gesloten jeugdhulp.

2. Het besluit op hoofdlijnen

2.1 Nadere voorwaarden vrijheidsbeperkende maatregelen

Jeugdigen die in de gesloten jeugdhulp verblijven krijgen te maken met een beperking van hun grondrechten als gevolg van vrijheidsbeperkende maatregelen. Dit zijn ingrijpende gebeurtenissen. Het gaat daarbij om de volgende maatregelen: het uitoefenen van toezicht, het beperken van de bewegingsvrijheid, het beperken van contacten met personen buiten de gesloten accommodatie en controlemaatregelen. In de wet zijn de voorwaarden opgenomen voor het toepassen van vrijheidsbeperkende maatregelen. Zo mag een maatregel uitsluitend gericht zijn op het waarborgen van de veiligheid of het afwenden van gevaar voor de gezondheid van een jeugdige of anderen, dan wel op het bereiken van de voor een specifieke jeugdige opgenomen doelen in het hulpverleningsplan. Daarnaast geldt het in de wet opgenomen hierboven beschreven nee, tenzij-beginsel. Bovendien mogen vrijheidsbeperkende maatregelen geen groepsmaatregelen zijn. Het moet altijd om individuele toepassing van maatregelen gaan. Afgezien van maatregelen in geval van noodsituaties moeten alle vrijheidsbeperkende maatregelen altijd worden opgenomen in het hulpverleningsplan van een jeugdige. Uiteraard bevat het hulpverleningsplan tevens de omschrijving van de jeugdhulp en eventuele andere maatregelen waarmee de jeugdige zelf heeft ingestemd. Bij het opstellen van het hulpverleningsplan moet de jeugdhulpverantwoordelijke zoveel als mogelijk rekening houden met de wensen en voorkeuren van de jeugdige. Dit besluit stelt aanvullende voorwaarden aan de wijze waarop en de voorwaarden waaronder de in de wet opgenomen vrijheidsbeperkende maatregelen mogen worden toegepast.

¹ Kamerstukken 2021-2022, 31839, nr. 871.

Het uitoefenen van toezicht

Bij het uitoefenen van toezicht op de jeugdige wordt onderscheid gemaakt tussen persoonlijk toezicht en cameratoezicht. Het uitgangspunt moet zijn dat er zoveel als mogelijk persoonlijk toezicht wordt uitgeoefend. Voor cameratoezicht zijn in dit besluit enkele nadere voorwaarden voor de toepassing daarvan opgenomen. Deze regels zien op de omstandigheden waaronder cameratoezicht kan worden toegepast en over hoe om te gaan met de camerabeelden. Over de regels voor cameratoezicht is een data protection impact assessment (DPIA) uitgevoerd. Uit de DPIA kwam naar voren dat er een risico is dat de informatie over de inzet van cameratoezicht mogelijk niet daadwerkelijk doordringt tot een jeugdige vanwege de heftige omstandigheden op dat moment. Het gevolg daarvan zou zijn dat de jeugdige in deze situatie onvoldoende gebruik kan maken van diens rechten op grond van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Dit risico kan in de uitvoering worden ondervangen door de informatie over het cameratoezicht niet tot één enkel moment te beperken, maar de jeugdige (opnieuw) te informeren zodra diens toestand verbetert. Daarnaast bestaat een kleine kans dat bezoekers op de camerabeelden te zien zijn. Hierbij geldt dat jeugdhulpaanbieders verantwoordelijk zijn voor de wijze waarop zij gegevens verwerken en de wijze waarop zij invulling geven aan hun plichten en de rechten die voortvloeien uit de AVG. Wanneer de kans bestaat dat bezoekers op camerabeelden verschijnen, dienen jeugdhulpaanbieders ervoor zorg te dragen dat bezoekers hierover worden geïnformeerd. Het uitvoeren van een DPIA kan jeugdhulpaanbieders helpen om risico's op het gebied van privacy en datalekken tot een minimum te beperken.

Het beperken van de bewegingsvrijheid

Op grond van de Jeugdwet kan het beperken van de bewegingsvrijheid uit verschillende maatregelen bestaan:

- a. vastpakken of vastpakken en vasthouden.
- b. het verbod zich op te houden op in het hulpverleningsplan beschreven plaatsen, waarbij indien nodig tevens de tijdstippen waarop dat verbod geldt, kunnen worden vastgesteld;
- c. beperking van deelname aan gemeenschappelijke activiteiten;
- d. tijdelijke overplaatsing binnen de gesloten accommodatie of naar een andere gesloten accommodatie;
- e. de verplichting tijdelijk in de eigen kamer of in een afzonderlijke verblijfsruimte te verblijven zonder de kamer of die ruimte af te sluiten; en
- f. insluiting in een afzonderlijke en veilige verblijfsruimte.

In dit besluit worden nadere regels gesteld over drie van deze maatregelen: vastpakken, vastpakken en vasthouden en insluiting. Het insluiten van een jeugdige is nog uitsluitend toegestaan in noodsituaties. De regels in dit besluit zien op de wijze waarop de jeugdhulpverleners contact moeten blijven houden met de jeugdige tijdens diens verblijf in de insluitingsruimte en op het monitoren van de toestand van de jeugdige. Het bieden van nabijheid aan jeugdigen is daarbij van groot belang.

Het beperken van contacten met personen buiten de gesloten accommodatie

Het beperken van contacten met personen buiten de gesloten accommodatie gaat ten eerste om het beperken van brief- en telefoonverkeer of het gebruik van andere communicatiemiddelen, bijvoorbeeld apparaten waarmee toegang tot het internet kan worden verkregen. Ook de toegang tot sociale media kan onder deze beperking vallen. Een jeugdige kan worden verboden om een bepaalde periode gebruik te maken van deze middelen of om contact te hebben met bepaalde personen. Daarnaast stelt het besluit regels over het houden van toezicht op telefoongesprekken of op het gebruik van andere communicatiemiddelen. Ten slotte bevat het besluit nadere regels over het doen van controles aan het lichaam, de kleding of van de urine van een jeugdige.

2.2. Eisen aan de ruimtes waarin een jeugdige tijdelijk alleen verblijft en de wijze waarop contact wordt onderhouden tijdens het verblijf in die ruimte

In gesprek met professionals, maar ook met jeugdigen zelf, blijkt dat het insluiten van een jeugdige soms de laatste optie is om de veiligheid van de jeugdige zelf en die van de groep te waarborgen. Dit heeft ertoe geleid dat in de Wet rechtspositie gesloten jeugdhulp de mogelijkheid blijft bestaan om jeugdigen in afzonderingsruimtes te plaatsen. Wel zijn de voorwaarden

waaronder dit wordt toegestaan aangescherpt. Zo kan insluiten als vrijheidsbeperkende maatregel alleen worden toegepast op jeugdigen boven de twaalf jaar en uitsluitend in noodsituaties. In de afgelopen jaren heeft de sector de beweging naar het sluiten van de traditionele separeerruimtes in gang gezet. In de periode 2018 – 2022 is het aantal gedaald van 72 naar 27. Aangezien het mogelijk blijft om een jeugdige in te sluiten, is het van belang dat de afgezonderde ruimtes een vriendelijke en rustige omgeving bieden waarin de jeugdige veilig kan verblijven.

Daarnaast is het mogelijk dat een jeugdige zelf verzoekt om in een afgezonderde en veilige ruimte, anders dan de eigen kamer, te verblijven. Jeugdhulpaanbieders moeten een dergelijke ruimte beschikbaar hebben.

Dit besluit stelt nadere regels aan deze ruimten. Zo regelt het besluit onder meer dat er voldoende daglicht in de ruimte moet zijn, dat het meubilair letselvoorkomend is en dat de jeugdige zelf zaken zoals de temperatuur kan regelen. Ook moet de jeugdige gebruik kunnen maken van voorwerpen ter ontspanning. Daarnaast is het van belang dat de jeugdhulpverlener regelmatig de toestand van de jeugdige controleert en, indien de jeugdige dat wenst, ook rechtstreeks contact met de jeugdige heeft.

2.3 Veiligheid binnen de gesloten jeugdhulp

Artikel 6.2.1 van de Jeugdwet bevat de bepaling dat bij of krachtens algemene maatregel van bestuur nadere regels kunnen worden gesteld ten aanzien van de veiligheid binnen de gesloten accommodatie en dat bouwkundige eisen kunnen worden gesteld ten aanzien van de gesloten accommodatie waar de machtiging ten uitvoer kan worden gelegd. Bij de behandeling van het wetsvoorstel rechtspositie gesloten jeugdhulp heeft de Tweede Kamer een motie aangenomen waarin de regering is verzicht om op basis van dit artikel nadere regels te stellen over de fysieke en sociale veiligheid van hulpverleners en jeugdigen in gesloten accommodaties en dit nauw af te stemmen met de sector.²

Artikel 6.1.1 van het Besluit Jeugdwet bevatte al een bepaling dat de gesloten accommodatie geschikt moest zijn om de daar geplaatste jeugdigen te doen verblijven in een veilige, beschermde omgeving, die voldoende privacy biedt. In de toelichting stond dat veilig en beschermd betekent dat een gesloten accommodatie niet alleen een veilige (verblijfs)omgeving aan de geplaatste jeugdigen biedt, maar ook dat de veiligheid van het personeel is gewaarborgd.³ Naar aanleiding van bovengenoemde motie is ervoor gekozen in een nieuw artikel nadrukkelijker te benoemen dat het gaat om de veiligheid van jeugdigen en hulpverleners. Het nieuwe artikel 6.1.2 regelt dat de jeugdhulpaanbieder zorg moet dragen voor een veilig klimaat voor de jeugdigen die verblijven in een gesloten accommodatie van de aanbieder en voor de jeugdhulpverleners die werkzaam zijn in een gesloten accommodatie van de jeugdhulpaanbieder.

Een veilige omgeving is een belangrijke voorwaarde voor jeugdigen om zich goed te kunnen ontwikkelen. Dat geldt des te sterker als jeugdigen met ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen zijn opgenomen in een gesloten accommodatie waar zij geconfronteerd kunnen worden met vrijheidsbeperkende maatregelen. Deze omstandigheid vergroot de risico's op onveilige situaties. Dat geldt evenzeer voor de jeugdhulpverleners en andere werknemers van de jeugdhulpaanbieder. Daarom is structurele aandacht van de jeugdhulpaanbieder nodig om de veiligheid van jeugdigen en werknemers te waarborgen. Dat vraagt een veiligheidsbeleid dat vertaald wordt in een veiligheidsplan. Het veiligheidsbeleid en het bijhorende veiligheidsplan omvatten zowel de fysieke als de sociale veiligheid. De aan te stellen veiligheidscoördinator is verantwoordelijk voor alle veiligheidszaken.

Fysieke veiligheid heeft betrekking op het verkleinen van de kans dat iemand slachtoffer wordt van een ongeval of incident. Een jeugdhulpaanbieder moet er alles aan doen om het risico op ongelukken te beperken. Structurele aandacht betekent bijvoorbeeld het regelmatig testen van het brandalarm en het oefenen van de vluchtroutes, het overdragen van kennis op jeugdigen over veiligheidsrisico's en het regelmatig controleren van de veiligheid van de gesloten accommodatie inclusief meubilair, sport- en speeltoestellen.

² Kamerstukken II, 35942, nr.27

³ Staatsblad 2014, nr. 441

Sociale veiligheid heeft betrekking op het bevorderen van sociaal gedrag door bijvoorbeeld gedragsregels in de gesloten accommodatie en het tegengaan van grensoverschrijdend, ongewenst gedrag en (seksueel) geweld. En daarin ook op te nemen hoe de instelling handelt als dergelijke incidenten zich voordoen, en hoe zij de betreffende jongere(n) daarbij betrekken. Voorbeelden zijn het opstellen en bewaken van een pestprotocol, volgen van een anti-pestprogramma, aanstellen van een vertrouwenspersoon, jongeren actief informeren over de mogelijkheden om grensoverschrijdend gedrag of geweld te melden inclusief contactgegevens, geven van weerbaarheidstrainingen, oefenen van sociale vaardigheden, signaleren van en handelen bij (seksueel) geweld of kindermishandeling en kennis delen over groepsdruk. Een onderdeel daarvan kan ook zijn om in – bijvoorbeeld – groeps gesprekken aandacht te besteden aan het thema veiligheid en wat jongeren zelf nodig hebben om zich veilig te voelen. Uit eerder onderzoek bleek dat zowel het hebben van eigen regie – bijvoorbeeld wat er op de eigen kamer gebruikt – als gesprekken om dit soort incidenten en gedrag openlijk te bespreken van belang zijn.

De opstelling van een veiligheidsbeleid en een bijhorend plan is voor de meeste instellingen niet iets totaal nieuws. Veiligheid is bijvoorbeeld een belangrijk thema in het Kwaliteitskader Jeugdzorg Plus.⁴ Professionals moeten goed zicht hebben en houden op veiligheid van jeugdigen en de veiligheidsrisico's voor jeugdigen beperken. Dat komt ook terug in de Veldnormen terugdringen vrijheidsbeperkende maatregelen.⁵ Behalve voor de veiligheid van jeugdigen is daar ook aandacht voor het vergroten van veiligheid voor medewerkers.

Bij het opstellen van het veiligheidsbeleid en het bijhorende plan is het belangrijk dat de jeugdhulpaanbieder daarbij ook de professionals en jeugdigen betreft. In dit verband is van belang dat er een handreiking Bouwstenen Veiligheid voor de jongerenraden in de residentiële jeugdhulp in voorbereiding is.

2.4 Klachtrecht

In hoofdstuk 6 van het Besluit Jeugdwet zijn reeds bepalingen opgenomen over het klachtrecht bij vrijheidsbeperkende maatregelen. De tot nu toe in dat hoofdstuk opgenomen bepalingen over bijstand door een vertrouwenspersoon of een tolk, zijn opgenomen in de Wet rechtspositie gesloten jeugdhulp. Verder is de bepaling waarin wordt aangegeven dat bemiddeling bij klachten ook tot de mogelijkheden behoort, verduidelijkt.

3. Verhouding tot hogere regelgeving

Omdat vrijheidsbeperkende maatregelen een inbreuk maken op de grondrechten van de jeugdige, is getoetst aan de Grondwet en internationale en Europese verdragen. Het gaat met name om de volgende internationale verdragen: het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM), het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) en het VN-Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR).

Ten aanzien van vrijheidsbeperkende maatregelen zijn de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, artikelen 12 en 17 van het IVBPR, artikel 8 van het EVRM en artikel 2 van het vierde protocol bij het EVRM van belang. Hieruit volgt dat de inbreuk op het recht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer en de onaantastbaarheid van het lichaam alleen is toegestaan voor zover dit bij de wet is voorzien, een geoorloofd legitiem doel dient en noodzakelijk is in een democratische samenleving. Het noodzakelijkheids criterium is geconcretiseerd met de vereisten van proportionaliteit en subsidiariteit. Het proportionaliteitsbeginsel vereist dat de beperking wordt afgewogen tegen het met die vrijheidsbeperking te dienen belang. De vrijheidsbeperkende maatregelen mogen niet onevenredig zijn in verhouding tot het te dienen doel. Op grond van het subsidiariteitsbeginsel moet vastgesteld worden of niet met andere minder ingrijpende middelen hetzelfde of een vergelijkbaar doel kan worden verwezenlijkt.

Hoofdstuk 6 van de Jeugdwet alsmede dit besluit voldoen aan deze grondwettelijke en verdragsrechtelijke vereisten. De wet bepaalt welke vrijheidsbeperkende maatregelen mogen worden toegepast. Hierbij is zoveel mogelijk rekening gehouden met de belangen en positie van de

⁴ [Kwaliteitskader-JeugdzorgPlus-2.0.pdf \(jeugdzorgnederland.nl\)](#)

⁵ [JEU-Veldnormen-okt2022-2.pdf \(jeugdzorgnederland.nl\)](#)

betrokken kwetsbare jeugdigen. De beginselen van proportionaliteit, subsidiariteit en doelmatigheid komen tot uitdrukking doordat in de wet expliciet is bepaald dat een vrijheidsbeperkende maatregel niet mag worden toegepast, tenzij:

- er voor de jeugdige, gelet op het beoogde doel, geen minder bezwarende alternatieven zijn (proportionaliteit);
- de maatregel, gelet op het beoogde doel, evenredig is (subsidiariteit); en
- redelijkerwijs te verwachten is dat de maatregel effectief is (doelmatigheid).

Voorts mag een vrijheidsbeperkende maatregel uitsluitend worden toegepast als dat noodzakelijk is teneinde de voor een specifieke jeugdige met de jeugdhulp beoogde doelen te bereiken of als dat noodzakelijk is voor de veiligheid of gezondheid van de jeugdige of anderen.

Het besluit bevat nadere regels indien overgegaan wordt tot het toepassen van een vrijheidsbeperkende maatregel. Deze nadere regels stellen aanvullende randvoorwaarden met betrekking tot de wijze waarop de aanbieder van gesloten jeugdhulp de vrijheidsbeperkende maatregel mag toepassen.

4. Regeldruk en financiële gevolgen

De nadere regels die in dit besluit zijn opgenomen hebben een effect op de regeldruk. Zo dient onder andere de jeugdhulpverantwoordelijke er zorg voor te dragen dat een jeugdhulpverlener elk kwartier de toestand van de jeugdige controleert, kan een jeugdige gedurende een insluiting op elk moment rechtstreeks contact hebben met een jeugdhulpverlener indien hij dat wenst en bestaat het toezicht zoveel mogelijk uit persoonlijk toezicht. Deze nadere regels doen een beroep op de beschikbaarheid van de betrokken jeugdhulpverleners. Voorts stelt het besluit nadere regels aan kindvriendelijke ruimtes. Het kabinet heeft in 2021 daarom €5 miljoen beschikbaar gesteld aan elf coördinerende gemeenten gesloten jeugdhulp via een specifieke uitkering voor de ombouw van separeerruimten naar kindvriendelijke ruimtes. Dat stelt de jeugdhulpaanbieders van gesloten jeugdhulp in staat te voldoen aan de nadere regels over de inrichting van de ruimte, de mate van bewegingsvrijheid en het (rechtstreekse) contact met de hulpverlener.

Op dit moment is het lastig in te schatten welke concrete gevolgen de nadere regels in het besluit zullen hebben voor de regeldruk. Na de inwerkingtreding van de wet en het besluit zullen de kwantitatieve gevolgen voor de regeldruk van deze AMvB dan ook worden gemonitord en geëvalueerd.

Ondanks personele beperkingen zijn de instellingen de afgelopen jaren er in geslaagd stappen te zetten in het terugdringen van het aantal vrijheidsbeperkende maatregelen, zoals insluitingen. Het overgrote deel van de separeerruimtes is gesloten. Tegelijk blijft de krappe arbeidsmarkt een uitdaging. Daarom is het belangrijk te blijven investeren in het voor de zorg behouden van medewerkers door het stimuleren van instroom in de opleidingen, levenslang leren in het werk en meer autonomie voor medewerkers. Daarin past ook dat het Rijk met aanbieders, professionals en vakbonden uitvoering blijft geven aan concrete projecten uit de arbeidsmarktagenda van VWS zoals agressie-aanpak.

5. Toezicht en handhaving

De Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ) houdt toezicht op de naleving van de Jeugdwet en daarop berustende bepalingen en onderzoekt de kwaliteit in algemene zin bij de jeugdhulpaanbieders, waaronder ook de aanbieders van gesloten jeugdhulp. Dit houdt in dat de IGJ ook toezicht houdt op de naleving van de bepalingen in dit besluit. De IGJ zet haar toezichtscapaciteit enerzijds proactief en gericht in op de grootste risico's, waarbij diverse toezichtsinstrumenten worden toegepast. Anderzijds reageert zij op meldingen van burgers, zorgaanbieders en andere partijen.

In hoofdstuk 6 van de Jeugdwet is met de Wet rechtspositie gesloten jeugdhulp met betrekking tot aanbieders van gesloten jeugdhulp opgenomen dat zij de gegevens over de toegepaste vrijheidsbeperkende en maatregelen en de daarbij behorende beslissingen (over bijvoorbeeld cameratoezicht of de beperking van het gebruik van communicatiemiddelen) halfjaarlijks moeten verstrekken aan de IGJ. Daarnaast moeten aanbieders van gesloten jeugdhulp eens per jaar een analyse over de in de gesloten accommodatie toegepaste vrijheidsbeperkende maatregelen aan de

IGJ verstrekken. Het doel hiervan is dat op basis hiervan de jeugdhulpaanbieder en de IGJ een goed inzicht krijgen of het daadwerkelijk lukt het gebruik van vrijheidsbeperkende maatregelen terug te dringen.

6. Advies en consultatie

Gedurende de periode van ... tot ... 2023 is dit besluit in consultatie geweest. Het voorstel is ter internetconsultatie aangeboden en verder expliciet voorgelegd aan...
De uitkomsten van deze consultatie hebben geleid tot...

7. Overgangsrecht en inwerkingtreding

Dit besluit treedt in werking op het tijdstip dat ook de Wet rechtspositie gesloten jeugdhulp in werking treedt. In het besluit is een overgangperiode opgenomen waarbinnen jeugdhulpaanbieders het veiligheidsplan moeten hebben vastgesteld. Deze periode is zes maanden na inwerkingtreding van de Wet rechtspositie gesloten jeugdhulp.

CONCEPT

Toelichting artikelsgewijs

Artikel I

Onderdelen A en B (wijziging artikel 6.1.1 en nieuw artikel 6.2.2)

In onderdeel A wordt artikel 6.1.1 van het Besluit Jeugdwet aangepast. Tot nu toe bepaalde het eerste lid van artikel 6.1.1 dat een gesloten accommodatie geschikt moet zijn om te voorkomen dat daar geplaatste jeugdigen zich onttrekken of onttrokken worden aan de jeugdhulp die nodig is in verband met ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen, en om daar geplaatste jeugdigen te doen verblijven in een veilige, beschermde omgeving, die voldoende privacy biedt. In dit eerste lid komt de zinsnede dat een gesloten accommodatie geschikt moet zijn om daar geplaatste jeugdigen te doen verblijven in een veilige, beschermde omgeving, die voldoende privacy biedt, te vervallen.

Naar aanleiding van de motie van Kamerlid Verkuijlen c.s.⁶ zijn in het onderhavige besluit regels opgenomen over de fysieke en sociale veiligheid in gesloten accommodaties. Het vervallen deel van artikel 6.1.1, eerste lid, had weliswaar betrekking op de veiligheid in gesloten accommodaties, maar had een beperktere reikwijdte dan de reikwijdte zoals verwoord in de motie. De nieuwe regels voor fysieke en sociale veiligheid worden thans opgenomen in het nieuwe artikel 6.1.2. Het eerste lid schrijft voor dat de jeugdhulpaanbieder ervoor moet zorgdragen dat een gesloten accommodatie voor zowel de daar verblijvende jeugdigen als de werkzame jeugdhulpverleners een veilige en beschermde omgeving vormt die voldoende privacy biedt. Het tweede lid bepaalt dat de jeugdhulpaanbieder voor een gesloten accommodatie een veiligheidsplan moet vaststellen dat gericht is op het borgen van de fysieke en sociale veiligheid. Het veiligheidsplan heeft onder meer betrekking op het oefenen van de vluchtroutes, het overdragen van kennis op jeugdigen over veiligheidsrisico's en het tegengaan van grensoverschrijdend, ongewenst gedrag. In paragraaf 2.3 in het algemeen deel van deze nota van toelichting is dat nader toegelicht. Tevens is in dit tweede lid opgenomen dat de jeugdhulpaanbieder een veiligheidscoördinator, die zorgdraagt voor de uitvoering van het veiligheidsplan, moet aanwijzen.

Onderdeel C (nieuwe paragraaf 6.2 ten aanzien van de toepassing van vrijheidsbeperkende maatregelen)

Onderdeel C introduceert een nieuwe paragraaf 6.2 over de toepassing van vrijheidsbeperkende maatregelen. Zoals uitgebreider toegelicht in het algemeen deel bij dit wijzigingsbesluit, worden regels opgenomen over de wijze waarop en de voorwaarden waaronder de in de Wet rechtspositie gesloten jeugdhulp opgenomen vrijheidsbeperkende maatregelen mogen worden toegepast.

Artikel 6.2.1

Artikel 6.2.1 is een uitwerking van artikel 6.3.2.1 van de wet. In artikel 6.2.1 is opgenomen dat toezicht op een jeugdige kan bestaan uit persoonlijk toezicht of cameratoezicht. De jeugdhulpaanbieder moet ervoor zorgdragen dat toezicht zoveel mogelijk bestaat uit persoonlijk toezicht. Dat betekent concreet dat een jeugdhulpverlener aanwezig is in de ruimten waarin ook de jeugdigen zich bevinden. In die gevallen waarin persoonlijk toezicht niet mogelijk is, kan cameratoezicht worden toegepast, waarbij de jeugdige daarover eerst moet worden geïnformeerd. Het ligt overigens in de rede dat familie die op bezoek komt of andere bezoekers eveneens worden geïnformeerd over het cameratoezicht als zij mogelijk ook op beelden te zien en eventueel te horen zullen zijn. Het is aan de jeugdhulpaanbieder om uitsluitend gebruik te maken van camerabeelden of van camerabeelden in combinatie met geluid.

In de kamer van een jeugdige, in de afzonderlijke ruimte waarin een jeugdige op eigen verzoek tijdelijk verblijft of tijdens een insluiting is cameratoezicht in principe niet toegestaan. Dat is slechts anders als de jeugdhulpverantwoordelijke een gegronde zorg heeft dat de jeugdige zichzelf tijdens het verblijf in die kamer of ruimte iets zal aandoen. Daarnaast is cameratoezicht nooit toegestaan in sanitaire ruimten.

Artikel 6.2.2

Artikel 6.2.2 bevat een regeling over hoe om te gaan met de camerabeelden. Bepaald is dat de jeugdhulpaanbieder ervoor moet zorg dragen dat personen die niet betrokken zijn bij de verlening

⁶ Kamerstukken II 2022/23, 35942, nr. 27.

van jeugdhulp aan een jeugdige geen toegang hebben tot camerabeelden van die jeugdige. Indien een jeugdhulpverlener hulp nodig heeft in verband met het cameratoezicht of met bijvoorbeeld het wissen van beelden, dan kan hij of zij daarvoor een andere bevoegde medewerker benaderen. Het tweede en derde lid zien op de bewaartermijn van de camerabeelden. In het tweede lid is opgenomen dat de jeugdhulpaanbieder ervoor zorgdraagt dat camerabeelden niet langer dan vier weken bewaard worden. Dit komt overeen met de termijn die de Autoriteit Persoonsgegevens adviseert in het kader van cameratoezicht in zorginstellingen in het algemeen.⁷ Echter, in afwijking daarvan bewaart de jeugdhulpaanbieder de camerabeelden voor een langere termijn indien een incident of calamiteit heeft plaatsgevonden. In dat geval moeten de beelden bewaard blijven tot het moment waarop het onderzoek naar en de afwikkeling van dat incident of die calamiteit is afgerond.

Artikel 6.2.3

Artikel 6.2.3 ziet op de maatregel van vastpakken of vastpakken en vasthouden. Ten eerste wordt vereist dat dit gebeurt op proportionele en verantwoorde wijze. De jeugdhulpaanbieder kan daarvoor zorgdragen door het opstellen van protocollen en het geven van voorlichting aan de medewerkers. Daarnaast mag vastpakken en vasthouden uitsluitend worden toegepast indien er sprake is van acute onveiligheid als gevolg van het gedrag van een jeugdige. Dat betekent dat alleen verbale uitingen van een jeugdige geen grond vormen voor vastpakken en vasthouden. Zodra er niet langer sprake is van acute onveiligheid moet het vastpakken en vasthouden worden beëindigd. Ten slotte is in het vierde lid opgenomen dat vastpakken en vasthouden uitsluitend wordt toegepast door personen die opgeleid zijn in het proportioneel en op verantwoorde wijze toepassen ervan.

Artikel 6.2.4

Artikel 6.2.4 heeft betrekking op de maatregel van insluiting. Op wetsniveau is vastgelegd (nieuw artikel 6.3.2.2, eerste lid, onderdeel f, van de wet) dat insluiting alleen is toegestaan bij jeugdigen die ouder zijn dan twaalf jaar en dat insluiting uitsluitend is toegestaan in noodsituaties. Bovendien moet een gekwalificeerde gedragswetenschapper zo spoedig mogelijk beoordelen of de insluiting noodzakelijk en geschikt is om de noodsituatie af te wenden. In het eerste lid van artikel 6.2.4 is bepaald dat een gekwalificeerde gedragswetenschapper de jeugdige binnen vier uur moet bezoeken om deze beoordeling te maken. Tevens moet de jeugdhulpverantwoordelijke ervoor zorgdragen dat een jeugdhulpverlener gedurende een insluiting ten minste eenmaal per kwartier de toestand van de jeugdige controleert en, indien de jeugdige dat wenst, rechtstreeks contact met de jeugdige heeft. Daarnaast moeten de gekwalificeerde gedragswetenschapper en de jeugdhulpverantwoordelijke zich regelmatig op de hoogte stellen van de toestand van de jeugdige gedurende een insluiting. Dit kan deels plaatsvinden door telefonisch contact te onderhouden met de jeugdhulpverlener die elk kwartier de toestand van de jeugdige controleert. Immers ingevolge artikel 6.3.2.2, derde lid, van de wet, moet de insluiting onmiddellijk worden beëindigd zodra de gekwalificeerde gedragswetenschapper oordeelt dat de insluiting niet noodzakelijk en geschikt is om de noodsituatie af te wenden. Kern hierbij is dat aan de jeugdige nabijheid wordt geboden. Op deze wijze kan tijdig hulp en ondersteuning worden geboden aan de jeugdige als diens toestand op wat voor wijze dan ook verslechtert. Bovendien wordt zodoende goed gemonitord of de insluiting kan worden beëindigd.

Artikel 6.2.5

Artikel 6.2.5 ziet op de nadere regels voor de afgezonderde veilige ruimte waarin een jeugdige op eigen verzoek kan verblijven alsmede op de ruimte die kan worden gebruikt voor insluiting. Kern van het artikel is dat beide ruimtes een vriendelijke en rustige omgeving moeten bieden. Dat betekent ten eerste dat de ruimte moet zijn voorzien van een goede daglichttoetreding en verlichting. Bovendien moet de jeugdige die zich in de ruimte bevindt de daglichttoetreding, de verlichting, de ventilatie en de temperatuur zelf kunnen reguleren. Daarbij moet de jeugdige gebruik kunnen maken van in de ruimte aanwezige media. Uitsluitend indien dat noodzakelijk is voor de gezondheid van de jeugdige kan de jeugdhulpverantwoordelijke in het geval van een insluiting besluiten dat de jeugdige de apparatuur niet zelf mag reguleren of geen gebruik mag maken van media. Wanneer het de ruimte betreft waar een jeugdige zelf voor een bepaalde tijd

⁷ Zie: <https://www.autoriteitpersoonsgegevens.nl/nl/onderwerpen/cameratoezicht/cameratoezicht-een-zorginstelling>.

alleen wil zijn, dan is een dergelijk besluit van de jeugdhulpverantwoordelijke nooit aan de orde. Ten slotte is in het vierde lid opgenomen dat de wanden, deuren, vloer en het meubilair letselvoorkomend moeten zijn.

Artikel 6.2.6

Artikel 6.2.6 ziet op de wijze waarop een jeugdige contact houdt met de jeugdhulpverleners tijdens het verblijven in een afgezonderde ruimte. Wederom gaat het daarbij zowel om de afgezonderde veilige ruimte waarin een jeugdige op eigen verzoek kan verblijven alsmede om de ruimte die kan worden gebruikt voor insluiting. In het eerste lid is opgenomen dat de jeugdige rechtstreeks contact kan hebben met een jeugdhulpverlener op elk moment dat die jeugdige dat zelf wenst. Feitelijk is daarmee sprake van een verplichting aan de kant van de jeugdhulpaanbieder en jeugdhulpverleners om ervoor te zorgen dat de jeugdige daar daadwerkelijk de mogelijkheid toe heeft. Daarnaast bepaalt het tweede lid dat de jeugdige vanuit die ruimte een sanitaire gelegenheid moet kunnen betreden zonder tussenkomst van medewerkers van de jeugdhulpaanbieder.

Artikel 6.2.7

Artikel 6.2.7 bevat een nadere regeling van het beperken van brief- en telefoonverkeer of het gebruik van andere communicatiemiddelen, waaronder ook sociale media. Het beperken daarvan mag slechts op twee manieren plaatsvinden. Er kan sprake zijn van een verbod om gedurende een in het hulpverleningsplan opgenomen periode contact op te nemen met bepaalde, in dat hulpverleningsplan genoemde personen. De tweede mogelijkheid is een verbod om gebruik te maken van bepaalde communicatiemiddelen op in het hulpverleningsplan opgenomen tijdstippen of gedurende een in het hulpverleningsplan opgenomen periode. Andere beperkingen zijn niet toegestaan. Die tijdstippen en perioden moeten worden gemotiveerd in het hulpverleningsplan van de jeugdige. Verder is in het derde lid bepaald dat een jeugdige in ieder geval één uur per dag gebruik kan maken van zijn mobiele telefoon of ander communicatiemiddel. Hiervan kan slechts worden afgeweken indien dat gebruik in strijd is met een zwaarwegend belang. Gedacht kan worden aan de situatie waarin contact met anderen buiten de jeugdhulpinstelling tijdelijk juist ernstige schade kan veroorzaken bij de jeugdige.

Het vierde en vijfde lid zien op het houden van toezicht op telefoongesprekken of op het gebruik van andere communicatiemiddelen. Toezicht op telefoongesprekken bestaat uitsluitend uit het beluisteren van telefoongesprekken. Het opnemen of laten opnemen van telefoongesprekken om deze later te beluisteren is niet toegestaan. Het toezicht op het gebruik van andere communicatiemiddelen dan de telefoon bestaat uitsluitend uit het door de jeugdige laten tonen van de gecommuniceerde berichten nadat de jeugdige het communicatiemiddel heeft gebruikt.

Artikel 6.2.8

Dit artikel bevat een aantal nadere regels ten aanzien van het onderzoek aan lichaam, kleding of urine. In het eerste lid is bepaald dat deze onderzoeken altijd moeten worden uitgevoerd door twee personen, te weten de jeugdhulpverantwoordelijke samen met een jeugdhulpverlener of door twee jeugdhulpverleners. In het tweede lid is opgenomen dat een onderzoek moet plaatsvinden in een besloten ruimte die gedurende het onderzoek niet toegankelijk is voor anderen dan de betrokken jeugdige en de personen die het onderzoek uitvoeren.

Artikel 6.2.9

Artikel 6.2.9 ziet op het onderzoek aan lichaam en kleding. Op grond van het eerste lid kan de jeugdige worden verzocht kledingstukken uit te trekken met uitzondering van ondergoed. Overigens is in artikel 6.3.2.6, tweede lid, van de Jeugdwet opgenomen dat het onderzoek aan het lichaam voor zover mogelijk wordt verricht door personen van het geslacht dat de voorkeur heeft van de jeugdige. In het tweede lid is bepaald dat, indien gedragsbeïnvloedende middelen of voorwerpen die de jeugdige niet in zijn bezit mag hebben, worden aangetroffen de jeugdige de gelegenheid moet worden geboden die middelen of voorwerpen te overhandigen. Op grond van het derde lid worden die middelen of voorwerpen verwijderd ingeval de jeugdige deze weigert te overhandigen. In artikel 6.3.2.5 van de wet is bepaald dat de middelen of voorwerpen in beslag worden genomen en voor de jeugdige worden bewaard, met zijn toestemming worden vernietigd dan wel worden overhandigd aan een opsporingsambtenaar.

Artikel 6.2.10

Dit artikel bevat nadere regels voor de controle van urine.

Op grond van het eerste lid moet de urine in het bijzijn van de jeugdige worden overgegeven over twee daartoe bestemde goed af te sluiten urinehouders worden verdeeld. Dit kan ook de jeugdige zelf doen. Ook moet een registratienummer of de naam van de jeugdige worden aangebracht op de twee urinehouders. De jeugdhulpaanbieder moet er op grond van het tweede lid vervolgens voor zorg dragen dat één urinehouder naar een laboratorium wordt gezonden ten behoeve van een onderzoek op de aanwezigheid van gedragsbeïnvloedende middelen. In het derde lid is bepaald dat het laboratorium de urine binnen uiterlijk tien dagen moet onderzoeken op de aanwezigheid van gedragsbeïnvloedende middelen en de jeugdhulpaanbieder moet informeren over de uitslag. Het laboratorium mag uitsluitend onderzoek doen naar de aanwezigheid van gedragsbeïnvloedende middelen. Het vierde lid vereist dat de jeugdhulpaanbieder de tweede urinehouder gedurende ten hoogste twee weken na afname bewaart in een voor onbevoegden niet toegankelijke diepvries of koelkast of naar een laboratorium stuurt waar de urinehouder gedurende ten hoogste twee weken na afname in een voor onbevoegden niet toegankelijke diepvries of koelkast wordt bewaard.

Artikel 6.2.11

Artikel 6.2.11 ziet op de handelwijze na ontvangst van de uitslag van een onderzoek van urine. Het eerste lid bepaalt dat de jeugdhulpverantwoordelijke er zorg voor draagt dat de jeugdige wiens urine is onderzocht, zo spoedig mogelijk nadat de uitslag van het onderzoek bekend is, over de uitslag wordt ingelicht. Het resultaat van de test wordt tevens opgenomen in het dossier van de jeugdige conform hoofdstuk 7 van de Jeugdwet. Op grond van het tweede lid moet de jeugdhulpverantwoordelijke de uitslag met de jeugdige bespreken als de uitslag van het onderzoek op mogelijk gebruik van gedragsbeïnvloedende middelen duidt. Daarnaast kan de jeugdige binnen uiterlijk vierentwintig uur na ontvangst van de uitslag om een herhaling van het onderzoek vragen. Dat herhalingsonderzoek wordt uitgevoerd op de urine in de tweede urinehouder. Ook bij het herhalingsonderzoek geldt dat de jeugdhulpaanbieder ervoor moet zorgdragen dat de urinehouder ten behoeve van het onderzoek naar aan laboratorium wordt gezonden en dat het laboratorium de urine binnen uiterlijk tien dagen moet onderzoeken. Tevens wordt de jeugdige ingelicht over de uitslag van het herhalingsonderzoek.

Onderdeel D (nieuwe paragraaf 6.3 ten aanzien van klachtrecht bij vrijheidsbeperkende maatregelen)

Met onderdeel D wordt in het Besluit Jeugdwet een paragraaf 6.3 opgenomen die betrekking heeft op het klachtrecht bij vrijheidsbeperkende maatregelen. Op grond van artikel 6.5.1, tweede lid, van de Jeugdwet moeten in een algemene maatregel van bestuur regels worden gesteld met betrekking tot de samenstelling van de klachtencommissie bij de behandeling van klachten als bedoeld in het eerste lid en de wijze waarop deze klachten worden behandeld. De bepalingen over dit klachtrecht waren eerder opgenomen in paragraaf 6.2 van het Besluit Jeugdwet.

Het artikel uit de paragraaf over klachtrecht waarin werd bepaald dat een jeugdige kan worden bijgestaan door een vertrouwenspersoon of een tolk is nu opgenomen op wetsniveau. Daarom wordt dat artikel geschrapt in het Besluit Jeugdwet.

Artikel 6.3.1

Dit artikel ziet op de mogelijkheid van bemiddeling in plaats van het laten behandelen van een klacht door de klachtencommissie. In artikel 6.3.1 is opgenomen dat een klager bij de klachtencommissie een verzoek om bemiddeling kan doen. De klachtencommissie heeft ook de mogelijkheid om bemiddeling aan de klager voor te stellen. Voorts zijn geen regels opgenomen voor de werkwijze bij een bemiddeling. Zo kan bemiddeling bijvoorbeeld ter hand worden genomen door een lid van de klachtencommissie of een bij de jeugdhulpaanbieder werkzame klachtenfunctionaris.

Artikel 6.3.2

Artikel 6.3.2 ziet op de samenstelling van de klachtencommissie. Dit artikel is inhoudelijk niet gewijzigd. Bepaald is dat van de klachtencommissie in ieder geval deel uitmaken:

- a. een jurist;
- b. een gekwalificeerde gedragswetenschapper; en

- c. een arts, indien het een klacht betreft tegen een geneeskundige behandelingsmethode als bedoeld in artikel 6.3.2.3, onderdeel b, van de wet, niet zijnde een behandeling van een psychische stoornis; of
- d. een psychiater, indien het een klacht betreft tegen een geneeskundige behandelingsmethode als bedoeld in artikel 6.3.2.3, onderdeel b, van de wet, indien het gaat om een behandeling van een psychische stoornis.

Onderdeel E (nieuw artikel 10.2)

In het nieuwe artikel 10.2 is een overgangsbepaling opgenomen. Ingevolge het nieuwe artikel 6.1.2 moeten jeugdhulpaanbieders voor een gesloten accommodatie een veiligheidsplan vaststellen dat is gericht op het borgen van de fysieke en sociale veiligheid. Jeugdhulpaanbieders zullen in principe al veiligheidsplannen hebben vastgesteld voor hun accommodaties. Tegelijkertijd is denkbaar dat deze plannen moeten worden aangevuld of uitgebreid. Daartoe is een overgangperiode van zes maanden opgenomen. Dat betekent dat een jeugdhulpaanbieder het veiligheidsplan moet vaststellen binnen zes maanden na het tijdstip van inwerkingtreding van de Wet rechtspositie gesloten jeugdhulp.

Artikel II

Dit besluit treedt tegelijkertijd in werking met de Wet rechtspositie gesloten jeugdhulp.

CONCEPT